

Ад аўтара

У дзень Новага года па старым усходнеславянскім календары, 14 сакавіка 2009 года, на гуканне вясны нарадзілася, – а можа лепей сказаць, – выявілася назва гэтай кнігі беларускай паэзіі.

Радкі, якія паэты пішуць крывёй, – бесмяротныя. Ці гэта толькі вобраз, што паэты «пішуць крывёй»? Ці на самай справе так твораць сапраўдныя паэты? А калі сказаць «не крывёй», а «агнём сэрца» – то як такое магчыма ўявіць?

Агнём сэрца пішуцца вершы, якія ўзнікаюць з глыбокіх перажыванняў у пошуку Ісціны і Праўды. Агонь сэрца запальваецца на шляху да сапраўднай волі, братэрства, шчасця, да сонца ў грудзях нашых. Ад даўніх часоў паэзію і сэрца аб'ядноўвала імкненне перадаць найглыбінныя адчуванні, якія вядуць да Святла.

Безумоўна, шмат у творчасці належыць розуму. Ён акумулюе гісторыю чалавецтва, свайго народа, яго скарбы, навуковыя доследы, асабістыя вынаходніцтвы, і афарбоўвае гэтымі звесткамі творчыя тэксты. Але жывіць іх сэрца. І задача паэзіі зліць, злучыць у адно сэрца і розум. Сардэчны розум. Разумнае сэрца. Такое магчыма ў агні творчасці. І сэрца тут – галоўнае.

Веру, што праз сэрца можа ўсталявацца сувязь паміж паэтам і Вамі, Ваша, чытач, Ягамосць. І ва ўспрыманні сэнсу, рытмікі, пачуцця ў вершах таксама найпершую ролю будзе выконваць сардэчнае іх чытанне.

* * *

Вершы – не цэментны рашчын, які змацоўвае рыфмы і словы, бы муры векавыя. Вершы – водар вытанчаных, далікатных надземных красак, кветак бесмяротнасці. Ружа тонкага, празрыстага Свету нападуняе прастор пахам, больші духмяным, лёгкім, цудоўным, чым самая лепшая і пахучая ружа ў садзе. І адчуць той надземны водар можна толькі тады, калі вытанчыш і ачысціш душу, пераплавіш цела ў празрыстую светлавую

матэрыю. Для гэтага трэба прайсці праз пакуты, пераадолець дарогу здэкаў і непаразумення. Без іх немагчыма сапраўднае чалавечае жыццё і сапраўдная перамога творчасці над хаосам матэрыяльных захапленняў.

Верш – не тое пачуццё, што цяпер паклаў на паперу, занатаваў імгненне жыцця душы ў словах, рытмах, рыфмах, якія ў нечаканы час той сышлі ад глыбіні перажыванняў.

Верш – той агонь, які праз некаторы час (а мо і шмат гадоў, калі чытаеш яго нанова) захапляе, і ён – як покліч веры, карань праўды – прарастае ў сэрцы новай сілай перамогі над сабой! Бо першую з іх ты атрымаў, калі верш той быў напісаны на беленькім аркушы паперы прам чырвоным вогненнай душы.

Сустрэкаюцца вершы на адну і тую ж тэму: пра паэтаў, радзіму, зямлю, сонца, месяц, святы, каханне; сустракаюцца адны і тыя ж вобразы і героі ў розных постацях. У гэтым – часовы подых жыцця, уздым імгненны пачуццяў, розныя карціны, як у Манэ – лілеі ў стаўку ў розныя гадзіны. Гэта шлях пошукаў. Шлях пошукаў адказу на вечнае пытанне аб сэнсе жыцця, аб вечных каштоўнасцях існавання.

Ёсць яшчэ адна акалічнасць. Калі прыходзіць час верша, і сэрца, і розум нараджаюць слова за словам у рытме, які гучыць, у гэты самы час творчага моманту з'яўляецца нейкае слова. І вось гэтае «нейкае слова» не з сучаснага літаратурнага слоўніка нашай багатай мовы. Але яно існуе ў нашым народзе і ўжываецца ім. Напрыклад, трэба казаць «хутар», а ў душы прагучаў «футар». І замест «марца», «траўня», «млека» можа трэба пісаць «сакавік», «май», «малако», але так нарадзілася ў вершы і мае сваю гісторыю народнага і асабістага жыцця.

Для чаго пішуцца вершы? І што кіруе творчасцю ў паэзіі? На маю думку – сімвал веры паэзіі і імкненне да яго спасціжэння. Што ён такое? Адказ – у любові і адданасці. Прыкладу прыклад. На Усходзе існуе найвялікшы культ Любові. Вядома, самыя шчырыя творы, прысвечаныя Любові і Каханню, існуюць ва ўсіх краінах свету, у тым ліку і ў духоўнай спадчыне роднай Беларусі. Але тое

найвышэйшае, дзіўнае пачуццё, якое выказвае да Любові ўсходняя міфалогія, паэзія, мастацтва, такіх трапяткіх адносін мы не знойдзем і не ўбачым больш ні ў якіх мастацкіх крыніцах. Нагадаем «Песню песняў»,

«Бхагавадгіту», вершы Кабіра і паэтаў-суфіяў Хаяма і Румі.

Такім чынам, аб чым бы ні быў верш, якой бы тэме ён ні прысвячаўся, шукайце па-за яго радкамі Любоў, Каханне, Ададанаць. Калі кажу «Любоў», разумею «Каханне», калі кажу «Каханне», то разумею «Любоў». І немагчыма ўяўленне гэтага пачуцця без абсалютнай, поўнай адданаці Найвялікшаму, Найвышэйшаму, Найпрыгажэйшаму. А вечным, сталым, непарушальным фундаментам яго з'яўляецца палымянае сэрца!

О палымянае сэрца! Ты – Сонца! Таму не можа скончыцца твая праца на карысьць неба, зямлі, людзей і ўсяго жывога.

Вершамі

Богу маюся Вашаму,

Ваша, чытач, Ягамосць!

Аб паэзіі і прысвячэнні паэтам

НОВАЯ ПАЭЗІЯ

Адкуль нам браць параўнанні,
Дзе словы такія знайсці,
Каб золак пэрпурам ясным
Ад рыфмы мог зацвісці?
І рытмы ўсходу зайгралі б,
Як флейта ў белых гарах —
І новай паэзіі хвалі
Ліліся б па родных садах.

Так думаю: справа не проста.
Тут не хопіць ніякіх «мазгоў» —
Гаворыць народ, як гвоздам
Кіруе да вечных асноў.

Кірунак гэты праз цемру.
А як жа прайсці праз яе?
Знайсці невычэрпныя нетры —
Там слова, кажуць, пяе!

Без агню, браты, немагчыма
Дыяменты ў цемры знайсці.
Агонь для паэзіі — прыма!
Трэба, трэба да сонейка йсці!

У вершы — нанова надзея,
Аб астатнім пісалі не раз.
Покі сэрца студзіць завея...
Але прыйдзе і вогненны час!
Дапаможа святая Старонка
Распаліць на вяршынях ільды:
Грымнуць гуслі на золаку звонка,
Зацвітуць у гарах васількі.

ЯНКУ КУПАЛУ

Хто ж дакрануцца б не хацеў
Да струнаў гусліяў мілагучных,
Што наш Пясняр ад Бога меў
І граў на іх цудоўна, гучна?!

То песня сініх васількоў,
То слёзы явара з калінай,
То ў іх цякла сялянаў кроў,
То сонца ўсходзіла над тынам.

То плугам рэзала зямлю,
То скуру рвала ўшчэнт нагайкай,
Жалейкай чулася ў гаю,
Звінела гімнам, смехам, байкай.

Да зор кранаўся ён рукой,
А словы — у вянкi зляталі,
Калі дзяўчаты над ракой
У ноч ягоную спявалі.

І сам Ярыла заміраў¹,
А цемра ў бездань адступала,
Як ён — музыка! — мовай граў,
З Узвышша дадзены Купала.

Праз вершы ён народу даў
І сілу, і моц ахвяравання,
Бо сам Старонку шанавалі
Журботнай веліччу кахання.

Пачуцці людцам разагнаў
Бы на касьбе пракос шырокі,

Каб кожны ў сэрцы калыхаў
Зямлю, дзе Бог жыве й прарокі.

Ён дбаў аб вольнай Беларусі,
Ён згуртаваў народны геній²
І рыфмаваў класічна: «гусі»,
Як сімвал Божы. — І не меней!

Ад Вязынкі да новых берагоў
Чырвоны шлях па белым полі
Цячэ... А мо рудая гэта кроў
Хрысціцеля... па Вышняй волі?..

«БЫЦЬ МОЖА, Я НЕ СКОНЧУ ЖЫЦЬ...»

*Па карціне Н. І. Шчаснай,
прысвечанай Максіму Багдановічу*

Мілы мой, Максімку!
Як нам жыць у свеце?
Ды разбіць кайданы
на свабоду дзецям?
Не калець ад страху,
ды свайго цурацца,
А прайсці дарогу,
каб людзьмі нам звацца?

Мілы браце, родны,
хто мы тут такія?
Палякі? Ліцвіны?
Ці жыды якія?

Праваслаўнай веры?
Альбо мы ад Рыма?
Усе мы – беларусы!
Люба нам Радзіма!

Крыўды было многа,
яшчэ многа будзе...
Нам трываць нялёгка...
Ды «Вянок» не з'юдзіць,

І не дасць рабамі
ў паноў застацца.
Будзьма мы народам,
ды людзьмі нам звацца!

Як бы ўсе ў мінулым
на душы сумоты,
Але ўсё ж бываюць
і зімой грымоты!

Будзьма разам пільны,
васількоў трымацца,
Каб ад роднай нівы
ласкай наталяцца!

Каб на белым лёне
галаву нам скласці,
Тады жыць не скончым,
мой Максіме-браце!

ПАЭТ

Анатолію Сысу

А ці ж гэта рукі паэта?
Здранцвелыя пальцы — бы дрот,
Здзервянелая скура надзета
На пачуцці з агністых парод.

А хто ж прыме аратая шчыра
З яго потнай ад працы душой?
Камандзіры, наўкол камандзіры —
Лупяць пугай і пхнуць нагой!

А ён выйдзе да сонейка рана,
За птушак нават раней, —
Лепшай рыфмай поле ўзарана,
За золата — зерне ярчэй.

Яго вершы — руні ад неба
На лісці дубоў і бяроз.
Ён — падатай цёплага хлеба,
І хадатай, каб «Хрыстос Уваскрос!»

Ён — спадар маёмасці свету.
Не трэба яму ні кала, ні двара.
Яго сэрцам зоры сагрэты
Ён — паэт Жар-птушкі пяра!

Яго гоняць, як гналі паэтаў!
Ды з сусвету душы не сагнаць —
Не хопіць цароў, запаветаў,
Каб Радзіму й яго зруйнаваць!

Зямелька ад Бога — Радзіма,

Заручоная з нашай крывёй
Ад Адама і да Багрыма³,
І да кожнай душы жывой!

МАСТАЧКА

На дзень нараджэння 25 кастрычніка

Нінэль Шчаснай

1Поўня ў небе б'ецца, як сэрца.
Сястрыца-зямелька, ці чуеш мой стук?
Песня матулі, песня ільецца,
Аблокі — не ноты, не чуеш іх гук!

Вецер шпурляе лісты — эй, пішыце!
Малойце гісторыю сэрца майго!
Поўня хавае песню пад лісце,
Мастачка сумуе — кастрычнік ужо...

Творчасць — не поўня, не сонца, не зоры.
Інакшае нешта яна на Зямлі.
Стукае сэрца ў сусветнай прасторы,
Марыць, каб вішні ізноў зацвілі!

ЛЁС ПАЭТАЎ

*Чытаючы нататкі да 60-годдзя
Яўгеніі Янішчыц у «ЛіМе»*

Чаму так вабіць лёс паэта Сыса?
І Багдановіча Максіма лёс?
Купалы лёс? Яўгеніі Янішчыц?..
Усіх, хто горы гора перанёс?

На жаль, не звездаць нам ніколі
Што

ў лёсах тых старым цвіком
Заходзіла пад лямант у далоні
І адбівалася ў сэрцах іх агнём?

Па цёмнасці сваёй — ахвярай мецім
Паэтаў акрылёны, зорны час.

Іх душы — найчысцейшыя ў свеце,
А вершы — Матулі Божае абраз.

А мы сабе мяркуем — «скрозь няўдачы»
Праз заімшэлае ад звычак бачым шкло.
Паэты — змагары — крывёй гарачай
Пераплаўлялі ў твор бандыцкае лязо.

Аб чым бы не вяліся спрэчкі —
Са страху ў вокны прагнем заглянуць,
Іх вершы — святаянскіх⁴ зорак свечкі
Над краем родным з вечнасці пяюць!

ПАЭЗІЯ БЕЗ ЗНАКАЎ ПРЫПЫНКУ

*«Паэзія – гэта мова, якая ўзнікае
з духоўнай свабоды».*

З артыкула Леаніда Галубовіча ў «ЛіМе»

Паэзія – гэта сякера
У руках дрывасека
Песняй звініць дрэва
Свішча ў кароне вецер
Трэскі ляцяць, бы іскры
Жыццё не мілуе сякера
Ссякае пад корань дрэва
Але дрэва моцнай пароды
Не дуб, не бук, – што жалеза
Ужо кожнае слова зоркай
Адлятае ад цвёрдага дрэва
Працы тут несканчальна
Дрэва – агромніста тое
Ці шкада вам паэта-ката
Прыбытак будзе ці страта
Дык навошта такая справа
Трэба... Трэба, бо дрэва
Сэрцам маім завецца